

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС

У даній статті розглядаються досвід та процес вступу до ЄС різних країн та рівень готовності українських громадян до вирішення цього питання. Особлива увага приділяється психологічним проблемам готовності та настрою сучасного українського суспільства щодо вступу в ЄС.

Сутність проблеми та її актуальність обґрунтовуються сучасними процесами глобалізації та інтеграції, а також важливістю громадської думки, як основної рушійної сили сучасної демократичної країни. Тому успіх вирішення цього питання багато в чому залежить від готовності та поінформованості громадян України щодо вступу до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складним і суперечливим процесам європейської інтеграції присвячені праці таких відомих зарубіжних науковців, як Р. Айзінг, Р. Бойер, Х. Воллос, Ф. Карр, Б. Колер-Кох, Ж. Маджоне, Р. Морган, У. Ніколл, Д. Річардсон, В. Сандхольтц, А. Сбрагія, А. Світ. Проблеми регіональної економічної інтеграції, питання розвитку ЄС, методи координації економічної політики, фактори впливу ЄС на сучасний розвиток світового господарства та процеси трансформації в країнах Центральної та Східної Європи, зокрема України, досліджені у працях вітчизняних вчених: В. С. Будкіна, І. В. Бураковського, В. В. Копійки, В. Ю. Крушинського, Д. А. Лук'яненка, В. А. Манжоли, А. М. Поручника, О. І. Рогача, В. П. Сіденка, А. С. Філіпенка, Т. І. Шинкаренка, О. І. Шниркова.

Ряду аспектів європейської інтеграції присвячені праці російських науковців М. Абрамова, С. Биховського, Й. Бусигіної, О. Буторіної, В. Зуєва, Д. Данилова, М. Стержньової, Е. Хесіна, В. Шемятенкова.

Метою статті є визначення ставлення країн ЄС до України та дослідження основних тенденцій в українському суспільстві щодо вступу нашої країни до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Після розширення Європейського Союзу в 2004 р. та 2007 р. населення спільноти збільшилося на 20%, а його сумарний ВВП – лише на 5% [3, с. 4].

Розходження в рівнях економічного розвитку країн ЄС і в ступені їхнього бажання брати участь в інтегрованих областях ще у 80-ті роки призвели до появи ідей „Європи концентричних кіл” і „Європи зі змінюваною геометрією”, які надалі обговорювалися і розвивалися. Однак найбільшу актуальність вони набули тоді, коли постало питання про приєднання до ЄС Центральної і Східної Європи (ЦСЄ).

На сесії Європейської ради в Копенгагені в червні 1993 р. було прийняте рішення про те, що держави, які мають статус асоційованих членів ЦСЄ, що побажають ввійти в ЄС, зможуть зробити це, як тільки будуть мати

змогу виконати відповідні вимоги.

Найбільш наполегливо за якнайшвидше включення центрально- та східноєвропейських країн у ЄС ратує Німеччина, що швидко розширює свій вплив у цих країнах і активно освоює їхні ринки. Обґрунтовуючи свою позицію, вона аргументує її життєвою необхідністю поширення на цей регіон зони стабільності, що існує в Західній Європі [11, с. 5]. Експерти з семи наукових інститутів дійшли висновку, що нестабільним країнам у східній частині континенту, якщо їх вчасно не прийняти в ЄС, можуть знадобитися надзвичайні заходи допомоги в мільярди доларів, крім того, може відбутися новий розкол між Сходом і Заходом, супроводжуваний погрозою посилення націоналістичних тенденцій по обидва боки і виникнення етнічних і ідеологічних конфліктів [13, с. 7].

За останніми даними „Євробарометру” [10, с. 12], позиції населення країн ЄС щодо розширення Союзу неоднозначні і далекі від одностайної підтримки цього процесу. Так, 43% населення країн ЄС згодні з тим, що Євросоюз має бути розширено за рахунок нових країн-членів; водночас, 35% опитаних не підтримують подальшого процесу розширення. Цікаво, що переважна більшість прихильників розширення ЄС проживає у країнах з відносно нижчим рівнем економічного розвитку (Греція, Ірландія, Іспанія, Португалія). Натомість у країнах-лідерах ЄС (Велика Британія, Німеччина, Франція), які помітно впливають на визначення стратегії ЄС, частка прихильників розширення трохи перевищує третину. При цьому лише п'ята частина респондентів (21%) вважають, що ЄС має бути відкритим для всіх бажаючих, а майже половина (44%) допускають таку можливість лише для окремих держав.

Групу підтримки євроінтеграційних планів України уособлюють кілька східноєвропейських країн, насамперед Польща. Громадяни семи країн Євросоюзу, зокрема Німеччини, Франції, Сполученого Королівства, Італії, Іспанії та Польщі, в яких мешкає 75% населення ЄС, теж позитивно ставляться до європерспектив України. Це засвідчують результати опитування громадської думки (1000 опитаних у кожній країні), проведене компанією TNS Sofres на замовлення міжнародної структури Yalta European Strategy з 24 лютого до 8 березня 2005 року [5, с. 6]. 55% європейців проти 31% віддали перевагу Україні залишивши на „других ролях” Росію, Туреччину і Марокко. Чотири держави, зокрема Польща – 77%, Італія – 62%, Іспанія – 60%, Франція – 58%, поставили Україну на перше місце. Лише в Німеччині і Об'єднаному Королівстві Україна отримала друге місце: 41 і 49% відповідно. Показово й те, що офіційний кандидат у ЄС – Туреччина, прогнала Україну.

Враховуючи високий рівень розвитку демократії у країнах ЄС (а отже – впливу громадськості на позиції політиків) і ту обставину, що переважна більшість (71%) громадян країн ЄС висловилися за відкладення розширення в разі виявлення його негативних наслідків, можна зазначити,

що процес розширення Союзу може мати непередбачуваний перебіг, з точки зору підтримки його громадськістю країн-членів ЄС.

Цікаві також погляди населення України, до кордонів якої наблизився ЄС. Станом на 01 березня 2007 р., наші співвітчизники оцінювали процес розширення ЄС стримано позитивно. Найбільша частка населення (32,1%) впевнена, що розширення ЄС покращить його відносини з Україною. Лише кожен десятий (9,6%) дотримується протилежної думки.

Нині в суспільстві наявний потенціал зміцнення європейських орієнтацій населення. Його може активізувати покращення співробітництва України з ЄС, а також – їхня зацікавленість щодо інтеграції України до європейського співтовариства. Однак саме це викликає у наших громадян помітний скепсис: лише 18,4% респондентів вважають, що країни ЄС ставляться до України як до потенційного рівноправного партнера; більшість населення (62,4%) переконані, що члени ЄС або байдужі до можливого членства України в ЄС (35,4%), або ставляться до нього скептично, вважаючи, що Україна не має перспектив вступу до ЄС (27%).

Водночас наші співвітчизники усвідомлюють значне економічне відставання, що стримує українську євроінтеграцію: найбільша частина громадян (39,8%) вважають реальним вихід нашої держави на економічний рівень провідних країн ЄС лише через 20 років. Однак, попри це, більшість із них (66%) переконані в необхідності вступу України до ЄС протягом найближчих 5-10 років. Очевидно, ставлення громадян визначатиметься не геополітичними перевагами безпосереднього сусідства з ЄС, а конкретними результатами співробітництва з розширеним Євросоюзом і тим, чи вдасться мінімізувати можливі негативні наслідки його розширення для України [12, с. 16].

Найбільш переконливим є наступний аргумент: „вступ в ЄС забезпечить вільне пересування громадян Європою для праці, навчання, відпочинку” – йому віддали перевагу 56% респондентів.

Друге місце за переконливістю займає такий аргумент: „вступ в ЄС призведе до посилення торгово-економічних та культурно-ділових зв'язків України з країнами Європи”, якому віддали перевагу 50% опитаних.

Наступне твердження, що „вступ до ЄС сприятиме зміцненню демократії, законності та свобод громадян” знайшли переконливим лише 23% опитаних.

Найслабшим виявився аргумент: „євроінтеграція може стати дієвим засобом вирішення внутрішніх проблем”, його підтримали лише 8% опитаних.

В цілому, закиди проти вступу в ЄС виглядають для опитаних більш переконливими, ніж аргументи за вступ в європейські структури. Найпереконливішим аргументом проти Євросоюзу виглядає такий: „євроінтеграція вимагає проведення реформ, а за реформи платять слабші верстви населення” – йому віддали перевагу 55% опитаних.

Другим за переконливістю аргументом проти ЄС є такий: „вступ в ЄС призведе до втрати значної частини суверенітету України”, який підтримали 54% респондентів.

За результатами опитування приблизно половина респондентів (49,5%) змогла дати чітку відповідь на запитання щодо наслідків процесу розширення ЄС для України. Так, серед позитивних наслідків названо: розширення економічних зв'язків; розширення ринків збуту продукції; проведення економічних реформ; диверсифікація асортименту товарів; лібералізація зовнішньої торгівлі та потоків капіталів.

Специфіка ж негативного ставлення до вступу України до ЄС не в останню чергу обумовлена профанацією понять „демократія”, „євроінтеграція”, та стереотипами і міфами, породженими як радянською, так і новітньою політтехнологіями. Особливо актуальною ця проблема є для сходу України, де „образ ворога” щодо США та Європи є загальною платформою для розвитку негативного бачення державного курсу на інтеграцію до ЄС [3, с. 4].

Сторінки українських газет насичені соціологічними дослідженнями про те, як ставиться наша спільнота до вступу у Європейський Союз, до входження України до Єдиного економічного простору, або ж навіть і просто до об'єднання з Росією. Якщо не звертати увагу на специфічні моменти цих опитувань, то картина виглядає досить оптимістичною. За цими дослідженнями, як правило, більшість українців (за різними дослідженнями від 50% до 65%) хочуть вступити до ЄС або, принаймні, висловлюють свою прихильність до європейських цінностей і визначають своїм орієнтиром [4, с. 38].

Слід зазначити, що населення України не володіє елементарними знаннями про те, що собою являє Європейський Союз. Дослідження, які проводилися Центром Разумкова влітку 2003 року, говорять, що населення України так само мало знає про ЄС і чесно у цьому зізнається [5, с. 6].

Можливо, питання про те, скільки країн входить до Європейського Союзу і не можна вважати індикатором обізнаності. Але в країнах, які увійшли до ЄС у травні 2004 року, 64% населення позитивно відповіли на твердження, що ЄС складається з 25 держав, а свій рівень обізнаності як високий або середній оцінили 57% (дані Eurobarometer за осінь 2005 р.).

Висновки. В роботі проаналізована громадська думка країн – членів ЄС та використані досягненнями досліджень у цій сфері сучасних вчених. Крім того, проаналізувавши статистичні дані та розглянувши результати соціологічних опитувань, зроблено висновок, що українські громадяни ще не достатньо проінформовані в цьому питанні та, на жаль, не володіють елементарними знаннями про ЄС, а тому питання готовності вступу однозначно відкладається на певний термін: а саме до того часу, коли кожен українець не усвідомить необхідність вирішення цього питання для нашої країни.

Список використаної літератури

1. Будкін В. Проблеми та перспективи співробітництва між Європейським Союзом та Україною / В. Будкін // Економіка України – 2005. – № 9. – С. 82–92.
2. Бутейко А. Наше майбутнє – наш вибір / А. Бутейко // Віче. – 2001. – № 3. – С. 7–12.
3. Гетьманчук А. Хто чекає нас в Європі? / А. Гетьманчук // День. – 2006. – № 29. – С. 4.
4. Громадська думка на Заході і Сході Європи щодо розширення Євросоюзу // Трибуна. – 2003. – № 9–10. – С. 38–39.
5. Інтерв'ю // Газета по-київськи. – 2005. – № 34. – С. 6.
6. Копійка В. В. Позиція країн та основних інституцій ЄС до нового розширення співтовариства в 90-ті роки / В. В. Копійка // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2002. – Вип. 33, ч. 2. – С. 191–195.
7. Майко Л. Без істотних проривів / Л. Майко // Віче. – 1999 – № 6. – С. 16– 18.
8. Поздняков Э. Новые страны на пороге Европейского союза / Э. Поздняков, С. Ганжа // Вестник МЭМО. – 1999 – № 3. – С. 32–26.
9. Рогач О. Транснаціоналізація світового господарства та перехідні економіки : навч. посіб. / О. Рогач, О. Шнирков. – К. : ВЦ „Київський Університет”, 2001. – 198 с.
10. Розширення Європейського Союзу : вплив на відносини України з Центрально-європейськими сусідами / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень „Єврорегіон Україна”. – К. : КІС, 2004. – 360 с.
11. Чалий В. Розширення ЄС – перспективи для України / В. Чалий // Дзеркало тижня. – 2005. – № 18. – С. 5.
12. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України : бігравітаційна модель / А. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 11–22.
13. Kruger R. Drang nach Osten / R. Kruger // Deutschlandpost. – 2006. – № 43. – S. 7.